

67.9(4УКР)401/3(44)
Г40

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ НАФТИ І ГАЗУ

ГОРОБЕЦЬ Інна Віталіївна

УДК 351.84:364 .013(477)

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ДИТЯЧІЙ БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ
ТА БЕЗДОГЛЯДНОСТІ В УКРАЇНІ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському регіональному інституті державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент
УСАТЮК Іван Федорович,
Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, доцент кафедри європейської інтеграції;

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, доцент
ПОНОМАРЕНКО Олена Вікторівна,
Донецький державний університет управління МОНмолодьспорту України, завідувач кафедри інноваційного менеджменту та управління проектами;

кандидат наук з державного управління, доцент
КРИВАЧУК Людмила Федорівна,
Львівська державна фінансова академія МОНмолодьспорту України, вчений секретар.

Захист відбудеться «25» липня 2012 р. о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 20.052.07 Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76010, м. Івано-Франківськ, вул. Короля Данила, 13, к. 12-21.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу за адресою: 76019, м. Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15.

Автореферат розісланий «22» червня 2012 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

А.В. Мазак

АГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Особливості політичного, соціально-економічного і правового розвитку України, процеси, пов'язані з трансформацією українського суспільства, спричинили низку соціальних проблем, однією з яких є дитяча безпритульність та бездоглядність, яка впливає не лише на подальший розвиток кожної окремої дитини, а й ставить під загрозу майбутнє українського суспільства, оскільки призводить до зростання рівня злочинності, наркоманії, збільшення кількості захворювань, підриває етичні засади суспільства.

Точних статистичних даних про кількість безпритульних та бездоглядних дітей в Україні на сьогодні немає у зв'язку з латентністю цього явища. Різні джерела вказують на цифри від 40 до 300 тисяч осіб. Сучасний стан дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні дає підстави стверджувати, що державі не вдається вжити ефективних заходів щодо попередження цього явища, оскільки ще досі не створено відповідних управлінських механізмів протидії йому.

Теоретико-практичні пошуки з досліджуваної проблеми засвідчують про наявність суперечностей між задекларованою в українських законодавчих документах політикою держави, спрямованою на профілактичну діяльність щодо дитячої безпритульності та бездоглядності та недостатністю практичних механізмів її реалізації, а також між можливостями використання ресурсів інших суб'єктів профілактики у даній сфері та неналагодженістю механізмів їх взаємодії.

Таким чином, необхідність запобігання дитячій безпритульності та бездоглядності ставить перед органами державної влади завдання, вирішення яких значною мірою залежить від теоретичного обґрунтування підходів щодо формування дієвих механізмів державного управління у цій сфері.

Упродовж останніх років окремі аспекти державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності досліджували у своїх наукових працях такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: О. Балакірева, Л. Волинець, І. Доля, Б. Едгар, Н. Кабаченко, Т. Кондратюк, Л. Кривачук, Е. Лібанова, Н. Лук'янова, Х. Мірт, А. Мішин, Л. Мельничук, І. Цибуліна та ін. Психологічні та педагогічні основи проблеми ґрунтовно вивчали Г. Ващенко, Л. Виготський, В. Виноградова-Бондаренко, А. Залкінд, Ф. Іванова, О. Ільченко, Л. Кальченко, С. Коваленко, С. Мітіна, Ж. Петрочко, С. Толстоухова; історичні – представлені в публікаціях А. Зінченко, Ю. Ілляшенко, Н. Касьянкової, О. Парашевіна, І. Усатюка; юридичні – в працях О. Анатольєвої, Н. Крестовської, О. Потопахіної та інших дослідників, праці яких стали теоретичною основою проведеного дослідження.

Важливе теоретико-методологічне значення для дисертаційного дослідження мали фундаментальні праці О. Амосова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, М. Барта, Н. Грицяк, В. Дзюндзюка, Л. Жаліло, В. Корженка, П. Надолішнього, Н. Нижник, О. Оболенського, Г. Одинцової, О. Пономаренко, Л. Приходченко та багатьох інших вітчизняних і зарубіжних науковців у галузі державного управління.

Аналіз зарубіжних та вітчизняних наукових розробок дає підстави констатувати, що в них, незважаючи на вагомий теоретичний й прикладний надбання,

an2274 - an 22-15

проблема протидії дитячій безпритульності та бездоглядності вивчена недостатньо. До цього часу залишається ще не дослідженим питання специфіки дитячої безпритульності та бездоглядності в сучасній Україні, механізмів державного управління у даній сфері.

Проблематика дисертаційного дослідження відповідає Цілям розвитку тисячоліття ООН (2000 р.), Закону України «Про Загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» від 5 березня 2009 року № 1065-VI, Указу Президента України «Про питання щодо забезпечення реалізації прав дітей в Україні» від 16 грудня 2011 року № 1163/2011. Питання захисту прав дітей було пріоритетним під час головування України в Комітеті міністрів Ради Європи у травні-листопаді 2011 року.

Розв'язання зазначеної проблеми вимагає ґрунтовного вивчення причин, що детермінують сучасну дитячу безпритульність та бездоглядність, узагальнення існуючої практики державного управління в цій сфері, вироблення на науково-обґрунтованій основі комплексних, цілеспрямованих державних заходів щодо її попередження.

Незавершеність наукових розробок державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності, масштабність поширення в Україні категорії «дітей вулиць», потенційна та реальна загроза для держави та суспільства наслідків цього соціального явища й обумовили вибір теми дисертаційного дослідження, його мету та основні задачі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконувалося у межах науково-дослідної роботи Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президенті України «Розвиток транскордонного співробітництва в умовах європейської політики сусідства» (номер державної реєстрації 0109U002690). Участь автора як виконавця полягала в аналізі досвіду країн ЄС у сфері захисту прав дитини, розробленні практичних рекомендацій органам державної влади щодо впровадження у вітчизняну практику зарубіжного досвіду протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних засад та розробці практичних заходів щодо вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні.

Для досягнення поставленої мети визначено та вирішено наступні завдання, що відображають основні ідеї та аспекти дослідження:

- визначити основні науково-теоретичні підходи до дослідження явища дитячої безпритульності та бездоглядності, дослідити взаємозв'язок цих категорій;
- з'ясувати та класифікувати причини, що сприяють поширенню дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні на сучасному етапі;

– критично осмислити історичний та зарубіжний досвіди протидії дитячій безпритульності й бездоглядності, вивчити можливості використання цього досвіду в Україні;

– проаналізувати організаційно-правовий, економічний та інформаційний механізми державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні;

– охарактеризувати основні проблеми й суперечності, що виникають у державній системі протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні;

– обґрунтувати необхідність превентивного характеру механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності і бездоглядності та запропонувати модель щодо її профілактики;

– на основі отриманих результатів сформулювати рекомендації щодо вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні.

Об'єктом дослідження є державна політика щодо протидії дитячій безпритульності та бездоглядності як асоціальному явищу. *Предмет дослідження* – механізми державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні.

Гіпотезою дисертаційної розробки висунуто твердження про те, що механізми протидії дитячій безпритульності та бездоглядності можуть бути ефективними за умов налагодження чіткої взаємодії між різними суб'єктами профілактики цього явища та проведення комплексної попереджувальної роботи з урахуванням чинників поширення безпритульності та бездоглядності.

Методи дослідження. Теоретичною і методологічною основою дисертаційної роботи слугували фундаментальні положення теорії державного управління, концепція демократичного врядування, філософські, психологічні, педагогічні концепції, що мають міждисциплінарний характер та розкривають сутність та причини дитячої безпритульності та бездоглядності.

Реалізація мети і задач дослідження здійснювалася шляхом комплексного поєднання взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Для аналізу літературних джерел, вивчення рівня розробки проблеми у вітчизняній та світовій літературі, еволюції політики держави щодо протидії дитячій безпритульності та бездоглядності застосовувалися історичний і логічний методи. Порівняльно-правовий та логіко-семантичний методи застосовано для дослідження категорійно-понятійного апарату предмета дослідження. Вивчення стану та динаміки дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні проведено за допомогою статистичних методів. Метод соціологічного опитування використовувався для вивчення думки громадян щодо стану та причин дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні. Методи наукової абстракції, моделювання й узагальнення, а також прогностичний метод застосовувалися для формулювання висновків та рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

Системний підхід є методологічною основою всієї дисертаційної роботи й використовувався для вирішення більшості завдань дослідження, що надало можливість розглянути дитячу безпритульність та бездоглядність як цілісне суспільне явище з певними взаємозалежними механізмами протидії йому.

Емпіричною основою дослідження стали нормативно-правові та інші акти, що регулюють діяльність органів публічної влади щодо протидії дитячій безпритульності та бездоглядності, дані Державної служби статистики України, доповіді та звіти міжнародних, національних та регіональних інституцій щодо захисту прав дітей, дисертації, висновки вітчизняних та іноземних експертів, монографії, публікації науковців, відомчі видання, збірники матеріалів конференцій та «круглих столів», присвячених тематиці дослідження, а також власний досвід дисертанта, набутий під час роботи в органах державної влади та громадських організаціях, що покликані захищати права дітей.

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що окремі аспекти проблеми «дітей вулиці» є предметом вивчення різних наук, проте жодна з них не займається розглядом даного питання в комплексі, що призводить до однобокості розуміння і, як наслідок, відсутності чітко вироблених сучасних підходів до протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

Найсуттєвіші результати, що містять наукову новизну й характеризують відмінність одержаних результатів від існуючих розробок, полягають у тому, що:

вперше:

- обґрунтовано превентивний характер функціонування механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності. На цій основі розроблено модель, яка передбачає три рівні профілактики: первинний (заходи спрямовано на попередження виникненню безпритульності та бездоглядності); вторинний (спрямовано на тих дітей, які щойно опинилися в складних життєвих обставинах); третинний (реабілітація «дітей вулиці»). З метою практичної реалізації моделі запропоновано розподіл повноважень органів державної влади та інших суб'єктів попередження дитячої безпритульності та бездоглядності на кожному з трьох рівнів профілактики;

- як інструмент організаційно-правового механізму протидії дитячій безпритульності та бездоглядності запропоновано мінімальний стандарт якості соціальних послуг, що надаються безпритульним та бездоглядним дітям, у якому введено поняття «вулична соціальна робота», визначено принципи та зміст послуг, що надаються дітям зазначеної категорії;

удосконалено:

- понятійний апарат проблематики, зокрема, визначення таких понять, як: «безпритульна дитина», «бездоглядна дитина», «механізм державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності», «профілактика дитячої безпритульності та бездоглядності»;

- класифікацію детермінант дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні щодо їх з'ясування й уточнення;

– систему принципів діяльності органів державної виконавчої влади у сфері профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності (доповнено принципами: комплексності, відкритості і прозорості, доступності, інноваційності, субсидіарності, децентралізації);

набули подальшого розвитку:

– обґрунтування необхідності налагодження міжвідомчої координації у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності шляхом розширення прав Уповноваженого Президента України з прав дитини;

– аргументація необхідності впровадження у вітчизняну практику зарубіжного досвіду протидії дитячій безпритульності та бездоглядності, запропоновані конкретні кроки в цьому напрямі.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені й науково обґрунтовані теоретичні положення та висновки дослідження можуть бути корисними державним службовцям, громадським організаціям та іншим суб'єктам, що працюють у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

Результати дисертаційного дослідження становлять теоретико-методологічну базу для подальших наукових розробок в обраному напрямі. Зокрема, вони можуть бути використані:

– в державно-управлінській сфері та нормотворчому процесі – як рекомендації під час розробки національних та регіональних програм щодо профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності;

– у наукових дослідженнях – як основа подальшого аналізу механізмів державного управління у сфері захисту прав дітей, зокрема безпритульних та бездоглядних;

– у навчальному процесі – як матеріал при вивченні навчальних дисциплін «соціальна і гуманітарна політика», «соціальна профілактика», «спеціалізовані служби в соціальній сфері» та інших державно-управлінських, соціологічних чи педагогічних дисциплін.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в діяльність органів державної виконавчої влади та у навчальний процес. Зокрема, низка основних положень дисертаційної роботи були використані Міністерством соціальної політики України (довідка про впровадження № 333/014/91-12 від 20.04.2012 р.); Одеською обласною державною адміністрацією під час розробки обласного плану заходів з виконання Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року (акт про впровадження № 1/24-731 від 10.03.2011р.); Чернівецьким обласним центром соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді під час підготовки Програми розвитку соціальних послуг для сім'ї, дітей та молоді в Чернівецькій області на 2012-2016 роки (довідка про впровадження № 1/24-248 від 18.04.2012 р.); а також під час розробки та викладання навчальних дисциплін у Буковинському державному фінансово-економічному університеті за напрямками підготовки «Державна

служба» та «Соціальна робота» (довідка про впровадження № 01-4/54 від 03.02.2012 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням автора. Науково-теоретичні положення, практичні рекомендації та пропозиції, зокрема ті, що становлять наукову новизну, одержані автором особисто.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на науково-практичних конференціях: «Демократичне врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій» (Львів, 2009 р.); «Демократичне врядування: наука, освіта, практика» (Київ, 2009 р.); «Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації» (Одеса, 2009 р.); на IX Міжнародному науковому конгресі «Державне управління та місцеве самоврядування» (Харків, 2009 р.); на Міжнародних наукових конференціях аспірантів та докторантів з державного управління «Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи» (Одеса, 2010, 2011 рр.); на міжнародній конференції молодих вчених «Розвиток муніципальних формувань суб'єктів РФ в посткризовий період» (Орел, 2011 р.); на науково-практичній конференції за міжнародною участю «Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика» (Одеса, 2011 р.).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 15 наукових публікаціях, з яких 5 одноосібних статей у фахових виданнях з державного управління, 1 – в зарубіжному виданні з державного управління, 9 – у матеріалах наукових конференцій. У дисертації не використовувалися результати дослідження, оприлюднені спільно з науковим керівником [14].

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 208 сторінок, з них основного тексту – 172 сторінки. Дисертація містить 6 таблиць, 11 рисунків, 7 додатків. Список використаних джерел складається з 201 найменування на 21 сторінці, з них іноземною мовою – 11.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У *вступі* обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами; сформульовано мету, задачі, об'єкт, предмет, методи і гіпотезу дослідження; охарактеризовано ступінь наукової новизни одержаних результатів, їх теоретичне та практичне значення. Наведено дані про апробацію результатів дослідження, а також про структуру та обсяг роботи.

У *першому розділі* – «Теоретичні засади дослідження механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності» – подано огляд вітчизняної та зарубіжної літератури за темою дисертації, визначено ступінь дослідження проблеми, методологію наукового пошуку, наведено огляд основних дефініцій і власне тлумачення ключових

термінів, проаналізовано історичний та європейський досвід протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

Зазначено, що міждисциплінарний характер проблеми вимагає синтезу досягнень соціології, педагогіки, психології, історії, права тощо. Державно-управлінська ж специфіка дослідження виявляється в особливому куті зору до теоретичного осмислення проблеми «дітей вулиць» і практичного підходу до протидії явищу дитячої безпритульності та бездоглядності.

Здійснено теоретичне опрацювання змісту понять «дитяча безпритульність», «дитяча бездоглядність», «діти вулиці», «протидія», «профілактика». У процесі аналізу сутнісних характеристик понять «безпритульна дитина», «бездоглядна дитина» та «діти вулиці» визначено, що по-перше, досліджувані поняття діалектично тісно пов'язані між собою, причому безпритульність є закономірним наслідком бездоглядності; по-друге, поняття мають характеристику багатоаспектного соціального феномену, виникнення якого пов'язано із комплексом причин; по-третє, поняття «діти вулиці» об'єднує в собі безпритульних та бездоглядних дітей. Разом з тим, зазначено, що поняття «бездоглядна дитина» може виходити за межі поняття «діти вулиці», коли йдеться про дитину, яка позбавлена уваги та догляду батьків, але не віддає переваги життю на вулиці (рис. 1).

Рис.1. Співвідношення понять «діти вулиці» – «бездоглядні діти» – «безпритульні діти»

У контексті дисертації, щоб уникнути термінологічної плутанини, поняття «дитяча безпритульність» та «дитяча бездоглядність» розглянуто паралельно, не намагаючись в усіх випадках їх розмежовувати. Разом з тим, зазначено, що розмежування понять «безпритульна дитина» та «бездоглядна дитина» на законодавчому рівні дозволить спрямувати діяльність державних і недержавних закладів на надання соціальних послуг кожній з цих груп дітей окремо.

З'ясовано, що дотепер законодавчого визначення терміну «дитяча бездоглядність» в Україні не існує, хоча він є загальноповивним. Проведено

дослідження наукового надбання та уточнено цю дефініцію. Проаналізовано головні підходи до розуміння причин дитячої безпритульності та бездоглядності. Розглядаючи ці питання, дисертант спирається на праці вітчизняних науковців, таких як: Л. Волинець, Н. Комарової, О. Антонової-Турченко, Т. Семигіної, І. Миговича та інших. Встановлено, що в наш час визначальною детермінантою, як правило, є загальнодержавні фактори (недостатня державна соціальна політика щодо захисту й підтримки сімей з дітьми, недові соціальні програми, бідність населення), з яких випливають внутрішньосімейні проблеми (вживання алкоголю та/чи наркотичних засобів її членами, жорстоке поводження з дітьми тощо).

У результаті дослідження визначено економічні, соціальні, психологічні, медичні, правові та педагогічні чинники існування та поширення проблеми дитячої безпритульності та бездоглядності в сучасній Україні. Зазначено, що причини поширення безпритульності та бездоглядності дітей не можна розглядати як незалежні фактори через їх взаємопов'язаність. Аргументовано, що державні превентивні програми будуть ефективними тільки тоді, коли будуть враховувати всю сукупність причин, що приводять до безпритульності та бездоглядності.

Встановлено, що в наш час дитяча безпритульність та бездоглядність має свої особливості. Специфікою дитячої безпритульності та бездоглядності на сучасному етапі є те, що контингент безпритульних та бездоглядних сьогодні поповнили діти українських трудових мігрантів («свросироти»). Таким чином, міграційна політика займає вагоме місце під час вирішення питання попередження дитячої безпритульності та бездоглядності. Досліджуване явище розглядається як наслідок процесів урбанізації та глобалізації.

Дослідження історичного досвіду протидії появі явищу «дітей вулиці» дало змогу зробити висновок, що в історії людства дитяча безпритульність та бездоглядність існує давно, але в періоди політичних, соціально-економічних трансформацій число таких дітей значно зростає. Соціально-економічна ситуація в Україні має суттєвий вплив на рівень дитячої безпритульності та бездоглядності, тому для попередження цього явища необхідно постійно проводити дослідження макроекономічних показників, оцінювати та прогнозувати їх наслідки для сімей з дітьми.

На підставі вивчення європейського досвіду встановлено, що найдієвішими заходами з протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в розвинених країнах є: пошук превентивних механізмів державного управління щодо запобігання зазначеним явищам; відпрацювання системи соціальних послуг для «вразливих» сімей із дітьми; розвиток нових механізмів співпраці органів державної влади та громадських організацій.

У *другому розділі* – «Сутність та особливості механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні» – проведено комплексний аналіз функціонування механізмів державного управління щодо протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні, висвітлено результати опитування громадської думки та визначено основні

суперечності, що виникають у державній системі протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

З'ясовано, що в Україні не сформовано облік безпритульних та бездоглядних дітей, офіційна статистика фіксує тільки тих неповнолітніх, які затримуються кримінальною міліцією у справах дітей (наприклад, у 2010 році в результаті проведення профілактичних рейдів було виявлено 19636 таких дітей).

У межах дослідження проведено опитування громадської думки, мета якого полягала у виявленні сучасного стану та причин проблеми в регіонах і ставлення громадян до цієї проблеми. Анкетування проводилося в 2011 році серед мешканців Вінницької, Одеської й Чернівецької областей в рамках науково-дослідної роботи «Розвиток транскордонного співробітництва в умовах європейської політики сусідства». Проведене опитування громадської думки показало, що переважна більшість (78 %) респондентів характеризують проблему бездоглядності та безпритульності дітей в Україні як «гостру». 42 % респондентів основною причиною дитячої безпритульності та бездоглядності назвали бідність значної частини населення.

Опитування показало також суттєві регіональні відмінності у досліджуваній сфері. Найбільш критично оцінюють ситуацію мешканці Одеської області. Розвинена інфраструктура, мережа розважальних закладів, вищий рівень життя у місті Одесі приваблюють безпритульних дітей із сусідніх регіонів та країн.

Головною причиною цих тенденцій є те, що в Україні не створено цілісної дієвої системи реалізації державної регіональної політики з протидії дитячій безпритульності та бездоглядності, не сформовано ефективного механізму взаємовідносин центру з регіонами та регіонів між собою з цих питань. Географічне розташування областей України, асиметрії в розвитку територій, транзитність їх положення, міграційна ситуація, а також ряд інших обставин зумовлюють специфіку дитячої безпритульності в регіонах. Виявлення та врахування регіональних відмінностей сприятиме розробці та впровадженню дієвої політики держави, спрямованої на мінімізацію дитячої безпритульності та бездоглядності загалом. Крім того, виявлені особливості необхідно враховувати й при розробці обласних програм подолання дитячої бездоглядності та безпритульності.

Опитування показало, що громадяни України порівняно добре обізнані з тим, які установи мають опікуватися безпритульними та бездоглядними дітьми: більшість (69 %) респондентів назвали принаймні одну установу, яка повинна займатися вирішенням проблем цих дітей. Також опитування громадської думки засвідчило, що в суспільстві сьогодні не сформовано однозначної оцінки досліджуваного соціального явища, що небагато тих громадян, які намагаються допомогти дитині вирішити проблемну ситуацію, звернувшись до відповідних державних установ.

У результаті проведеного опитування доведено, що для ефективної протидії дитячій безпритульності та бездоглядності надзвичайно важливим є інформаційний механізм державного управління у даній сфері. Тому подальше

формування державної системи протидії дитячій безпритульності та бездоглядності потребує проведення цілеспрямованої інформаційної кампанії з метою формування громадської думки щодо важливості цієї проблеми, висвітлення причин, що її породжують, та пропаганди можливих шляхів її упередження і подолання.

Аналіз правового механізму державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності засвідчив, що в Україні сформовано досить широку нормативну базу з цього питання. Однак є всі підстави стверджувати, що наразі постала нагальна необхідність перегляду і корекції цієї сфери законодавства з метою усунення ряду нормативних колізій. Попри те, що окремими нормами правових актів запроваджено майже весь комплекс із захисту безпритульних та бездоглядних дітей, який передбачений міжнародними документами, для деяких із них і досі не знайдено механізмів практичної реалізації, а інші не виконуються органами державної влади або ж виконуються лише частково. Зокрема, сьогодні відсутні узгоджені підходи до чіткого визначення критеріїв, за якими можна було б дітей віднести до групи безпритульних чи бездоглядних.

Вивчення законодавчої бази та практики діяльності органів державної влади з протидії дитячій безпритульності та бездоглядності доводить, що в Україні практично не здійснюються заходи щодо профілактики (попередження) дитячої безпритульності та бездоглядності. Вилучення дитини з сім'ї чи вулиці часто відбувається на етапі, коли дитина вже потребує серйозної реабілітації. Під профілактикою найчастіше розуміється вилучення дітей з вулиці (профілактичні рейди) та влаштування в сімейні форми виховання. Таким чином, відбувається «підміна» поняття, оскільки профілактикою є вживання заходів, що запобігають виникненню й поширенню явища. Встановлено, що в законодавстві України не існує жодного нормативно-правового акту, який би регламентував проведення профілактичних рейдів, встановлював би склад членів рейдових груп, інструкції дій для кожного її члена тощо.

Зазначено, що важливим кроком у забезпеченні механізму захисту прав дітей, зокрема безпритульних та бездоглядних, стало створення в 2011 році інституту Уповноваженого Президента України з прав дитини, про необхідність запровадження якого автор дисертації неодноразово наголошував в своїх публікаціях.

У ході дослідження виявлено ряд проблем щодо функціонування економічного механізму державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності. Незважаючи на певні позитивні зміни в обсягах і структурі соціальних витрат, спрямованих на поліпшення становища сімей з дітьми, фінансування їх соціальних послуг залишається незадовільним. Зроблено висновок, що сьогодні в Україні одноразова допомога при народженні дитини є єдиним помітним засобом допомоги сім'ям з дітьми. Аргументовано необхідність вдосконалення економічного механізму в частині допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Визначено, що заходи щодо протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в 2006-2010 роках фінансувалися хаотично, затверджені бюджетні призначення коливалися від 20 млн. грн. у 2006 році до 1,5 млн. грн. у 2009 році.

Обґрунтовано, що потенційним фактором, який у майбутньому може призвести до збільшення безпритульних та бездоглядних дітей, є виплати при народженні дитини, оскільки беззастережне використання інструменту прямого стимулювання народжуваності, на якому ґрунтується демографічна політика України, створює ризик народжуваності переважно серед малозабезпечених верств населення. Це, в свою чергу, може привести до низки негативних соціальних наслідків, таких як: відмов від дітей, дитячої безпритульності та бездоглядності. Зауважено, що у 2010 р. чисельність новонароджених становила 497689 дітей та була на 14837 меншою, ніж у 2009 р. (512526 дітей). Протягом 2010 року до центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді надійшло 1012 повідомлень щодо жінок, які виявили намір відмовитися від новонародженої дитини (у 2009 – 895 повідомлень).

З'ясовано, що для ефективної профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності вкрай важливим є висвітлення в засобах масової інформації питань, що стосуються «дітей вулиці», привернення уваги населення до цієї соціальної проблеми, а також якнайширшого залучення громадськості до її розв'язання.

Визначено, що головними недоліками у впровадженні механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності є: відсутність системності при проведенні реформ у сфері захисту прав дитини; недостатність адаптованих до українського менталітету та вітчизняного законодавства технологій профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності; відсутність механізму ліцензування недержавних організацій щодо отримання права надавати соціальні послуги безпритульним та бездоглядним дітям.

У третьому розділі – «Напрями вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності» – з урахуванням результатів дослідження в попередніх розділах обґрунтовано актуальні напрями підвищення ефективності механізмів державного управління у досліджуваній сфері в сучасних умовах.

З огляду на особливості національного розвитку, необхідності у забезпеченні системного і комплексного підходу до формування механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності пропонуються дії в чотирьох ключових сферах, а саме: забезпечення ефективного управління та координації органів державної влади та місцевого самоврядування щодо протидії явищу дитячій безпритульності та бездоглядності; забезпечення ефективної попереджувальної роботи; удосконалення системи надання соціальних послуг «дітям вулиці»; налагодження співпраці з громадськими організаціями.

Дослідження організаційно-функціональної структури державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності засвідчило, що функції щодо попередження явища, що розглядається, законодавчо покладено на декілька центральних органів виконавчої влади, діяльність яких прямо чи опосередковано спрямована на протидію дитячій безпритульності та бездоглядності. Багатопрофільність державних відомств повинна сприяти комплексному підходу на шляху подолання безпритульності та бездоглядності, однак недостатність міжвідомчої координації призводить у більшості випадків до неефективного використання ресурсів та дублювання управлінських функцій. Після ліквідації Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту в 2010 році у схемі організації центральних органів виконавчої влади не передбачено жодного органу, який би планував та координував діяльність у досліджуваній сфері на державному рівні. У Положенні «Про Уповноваженого Президента України з прав дитини» також не передбачено координаційну функцію.

Зроблено висновок про міжгалузевість та багатосуб'єктність здійснення політики у досліджуваній сфері. Розв'язання виявлених проблем вбачається через надання Уповноваженому Президента України з прав дитини функцій з координації роботи органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій.

Доведено, що значна частина функцій у сфері соціального захисту дітей має припадати на рівень місцевого самоврядування, що забезпечить реалізацію принципу субсидіарності, тобто вирішення питань на тому рівні, на якому вони виникають. З метою оптимізації надання соціальних послуг безпритульним та бездоглядним дітям пропонується впровадження механізму взаємодії державного та недержавного секторів через механізм соціального замовлення. Як методологічну основу і контекст для розробки моделі управлінської взаємодії територіальних органів влади та організацій громадянського суспільства у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в сучасній Україні використано концепцію «демократичного врядування».

Наголошується, що успіх державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності залежить від ефективної профілактики, яка має бути постійною, ціленаправленою та комплексною.

Уперше на дисертаційному рівні в Україні запропоновано трирівневу модель профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності, яка ґрунтується на фундаментальних принципах: комплексності, відкритості і прозорості, доступності, інноваційності, субсидіарності, децентралізації. Запропоновано розподіл повноважень органів державної влади та інших суб'єктів протидії дитячій безпритульності та бездоглядності на кожному з трьох рівнів профілактики та визначено пріоритетні управлінські дії.

Обґрунтовано, що для підвищення якості надання соціальних послуг безпритульним та бездоглядним дітям, забезпечення стабільності соціальної роботи, збереження її комплексного характеру, а також для координації діяльності суб'єктів різних форм власності щодо надання соціальних послуг у досліджуваній

сфері необхідним є впровадження єдиних, гарантованих державою стандартів якості надання таких послуг, зокрема мінімального стандарту якості соціальних послуг безпритульним та бездоглядним дітям. В Стандарті якості соціальних послуг безпритульним та бездоглядним дітям в Україні пропонується ввести термін – «технологія вуличної соціальної роботи», який передбачає пошук фахівцями відповідних установ своїх потенційних клієнтів, а також перенесення надання деяких послуг (консультування, інформування) із закладів безпосередньо «на вулицю».

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі вирішено актуальне науково-практичне завдання, яке полягає в обґрунтуванні науково-теоретичних засад та розробці практичних заходів щодо вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

Отримані результати показують, що вихідна методологія виявилася ефективною, гіпотеза підтвердилася, поставлені задачі реалізовані і мета досягнута. На основі здійсненого дослідження сформульовано такі основні висновки та рекомендації, які мають теоретичне і практичне значення.

1. Проаналізовано сучасні теоретичні підходи до дослідження явища дитячої безпритульності та бездоглядності. Встановлено, що наявні наукові розробки в основному стосуються психолого-педагогічних та історичних аспектів, в Україні майже відсутні роботи, в яких аналізувалися би методи, засоби й інструменти державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності. Узагальнюючи наявні теоретичні здобутки, запропоновано тлумачити дефініцію «механізми державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності» як організацію практичного здійснення взаємопов'язаних інструментів, засобів та стимулів, які базуються на принципах наукового обґрунтування, узгодженості, чіткої координації та створюють належні умови для повноцінного попередження та протидії цьому явищу. Доведено, що базовою категорією для механізмів державного управління у досліджуваній сфері є «протидія», яка є значно ширше вживаного терміну «боротьба».

2. Окреслено наукові підходи до розуміння причин дитячої безпритульності та бездоглядності й запропоновано таку їх класифікацію: економічні (економічна криза, бідність сімей з дітьми, безробіття або надмірна зайнятість батьків); соціальні (ослаблення сімейних устоїв, криза сім'ї, збільшення розлучень, жорстоке поводження з дітьми); психологічні (вразливість дитячої психіки, прагнення дитини до незалежності, недоліки виховання); медичні (поширення алкоголізму, наркоманії, зростання генетично обумовлених психічних захворювань серед дорослого населення та дітей); правові (не достатньо чітко розроблений механізм профілактики дитячої безпритульності і бездоглядності); педагогічні (негативний мікроклімат у шкільному колективі, незадовільний стан розвитку дитячих позашкільних закладів тощо). Виокремлено специфічні чинники, що детермінують дитячу безпритульність та бездоглядність в наш час, –

глобалізацію та урбанізацію. Обґрунтовано, що складний характер проблеми «дітей вулиці» як соціального, мультифакторного феномену зумовлює необхідність комплексного підходу до вивчення детермінуючих її факторів з метою розроблення адекватних управлінських заходів запобіжного впливу.

3. Дослідження історичного досвіду протидії дитячій безпритульності та бездоглядності дало змогу зробити висновок, що це явище існує давно, але в періоди політичних, соціально-економічних трансформацій кількість таких дітей значно зростає. Соціально-економічна ситуація в країні має суттєвий вплив на становище дітей. Тому для попередження дитячої безпритульності та бездоглядності необхідно постійно проводити дослідження макроекономічних процесів і явищ, оцінювати та прогнозувати їх наслідки для соціальної сфери суспільства, зокрема для сімей із дітьми.

На основі аналізу досвіду європейських країн запропоновано для вітчизняної системи протидії дитячій безпритульності та бездоглядності конкретні організаційні механізми. Зокрема, з метою оптимізації надання соціальних послуг безпритульним та бездоглядним дітям пропонується впровадження механізму взаємодії державного та недержавного секторів через механізм соціального замовлення. Обґрунтовано необхідність стимулювати створення та функціонування неурядових структур, що беруть участь у вирішенні проблеми безпритульних та бездоглядних дітей з обов'язковим контролем функціонування таких інститутів з боку держави та суспільства.

4. З'ясовано, що вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності можливе лише за рахунок цілеспрямованого і системного впровадження комплексу попереджувальних заходів організаційно-правового, економічного та інформаційного змісту, основною метою яких є створення належних фактичних умов для забезпечення повноцінного розвитку неповнолітніх та запобігання негативним явищам у дитячому середовищі.

До заходів організаційно-правового характеру, звернених на вдосконалення механізму державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності, належить підвищення ефективності правотворчої і правозастосовчої діяльності. Обґрунтовано необхідність розширення функцій Уповноваженого Президента України з прав дитини.

Заходи економічного змісту щодо підвищення ефективності механізму державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності мають передбачати систему взаємопов'язаних стимулів, спрямованих на створення належних умов для переходу від пасивної системи допомоги, що не стимулює родину та її членів до подолання проблемної ситуації, до системи, яка навпаки сприяє активній участі сім'ї у вирішенні своїх життєвих проблем і зміні свого матеріального становища. Зроблено висновок, що допомогти у вирішенні проблеми забезпечення необхідними ресурсами відповідних державних зобов'язань може перерозподіл компетенції і владних повноважень між органами державної влади і структурами громадянського суспільства.

Перспективним інструментом інформаційного механізму державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності вбачається практика впровадження соціальної реклами з використанням зображень дітей, що потребують допомоги.

5. Встановлено, що ключовими проблемами у системі протидії дитячій безпритульності та бездоглядності є: несистемність та неузгодженість дій між органами виконавчої влади різних рівнів, органами місцевого самоврядування та представниками громадськості; незадовільний рівень моніторингу та координації; недостатність технологій профілактики дитячої безпритульності й бездоглядності; відсутність механізму ліцензування недержавних організацій щодо отримання права надавати соціальні послуги безпритульним та бездоглядним дітям.

6. Обґрунтовано превентивний характер функціонування механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності, що дозволяє своєчасно виявляти існуючі причини соціального неблагополуччя дітей та системно їм протидіяти. Розроблено модель, яка передбачає три рівні профілактики: первинний (заходи спрямовані на попередження виникненню безпритульності та бездоглядності); вторинний (спрямований на тих дітей, які щойно опинилися в складних життєвих обставинах); третинний (реабілітація «дітей вулиці»). З метою практичної реалізації моделі запропоновано розподіл повноважень органів державної влади та інших суб'єктів попередження дитячої безпритульності і бездоглядності на кожному з трьох рівнів профілактики. Визначено, що профілактика дитячої безпритульності та бездоглядності є важливим видом державно-управлінської діяльності, покликаним забезпечити недопущення переходу дітей у стан безпритульності та бездоглядності і полягає в розробленні та здійсненні спеціальних заходів щодо виявлення й усунення детермінант, що сприяють цьому явищу.

7. Проведене дослідження дало змогу сформулювати ряд практичних рекомендацій щодо вирішення назрілих проблем у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності. Зокрема, йдеться про об'єктивну потребу:

- доповнення змісту основоположного нормативно-правового акту – Закону України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року № 2402-III в частині визначення бездоглядності наступним чином: бездоглядна дитина – це дитина, яка має сім'ю та визначене місце проживання, однак не забезпечена сприятливими умовами для духовного, фізичного чи інтелектуального розвитку;

- доповнення Положення «Про Уповноваженого Президента України з прав дитини», затвердженого Указом Президента України від 11 серпня 2011 року № 811/2011, функцією координації роботи органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій;

- упровадження мінімального стандарту якості соціальних послуг безпритульним та бездоглядним дітям;

- упорядкування системи обліку бездоглядних та безпритульних дітей;

- визначення послуг безпритульним та бездоглядним дітям, які можуть бути

делеговані недержавним суб'єктам надання послуг. Відповідно треба внести необхідні зміни до цілої низки законів, що регулюють діяльність громадських організацій.

Проведене дослідження не вичерпує багатогранності теоретичних і практичних пошуків розв'язання порушеної проблеми, а, будучи одним із перших у науці державного управління, відкриває напрями щодо подальших наукових пошуків. Перспективними можуть бути дослідження, пов'язані з вивченням регіональних механізмів протидії явищу дитячої безпритульності й бездоглядності, також поглибленого дослідження потребують інструменти аналізу й оцінки результативності та ефективності регіональних та національних програм протидії дитячій безпритульності та бездоглядності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Горобець І. В. Проблеми законодавчого забезпечення державної політики щодо дитячої безпритульності та бездоглядності / І. Горобець // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2009. – Вип. 3 (39). – С. 42–44.

2. Горобець І. В. Європейський досвід запобігання та протидії дитячій безпритульності та бездоглядності / І. Горобець // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2010. – Вип. 23. – С. 58–64.

3. Горобець І. В. Моніторинг ефективності державної політики протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні / І. Горобець // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. – Вип. 1 (45). – С. 168–172.

4. Горобець І. В. Профілактика дитячої безпритульності та бездоглядності як напрям діяльності органів державної влади [Електронний ресурс] / І. Горобець // Державне будівництво : [електронне фахове видання ХарPI НАДУ]. – 2011. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/index.html>.

5. Горобець І. В. Мінімальний стандарт якості соціальних послуг як інструмент державної політики протидії дитячій безпритульності та бездоглядності / І. Горобець // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2012. – Вип. 4 (48). – С. 49–52.

Матеріали конференцій

6. Горобець І. В. Організаційно-правові засади державного управління у сфері попередження дитячої бездоглядності / І. Горобець // Державне управління та місцеве самоврядування : тези ІХ Міжнар. наук. конгресу, 26–27 березня 2009 р. – Х. : Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2009. – С. 351–352.

7. Горобець І. В. Попередження дитячої бездоглядності та безпритульності як складова демографічної політики держави / І. Горобець // Демократичне

врядування в контексті глобальних викликів та кризових ситуацій : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 3 квітня 2009 р., м. Львів : у 2 ч. – Ч. 1 / за наук. ред. чл.-кор. НАН України В. С. Загорського, доц. А. В. Ліпенцева. – Львів : Вид-во ЛРІДУ НАДУ, 2009. – С. 504–506.

8. Горобець І. В. Регіональні особливості дитячої безпритульності та бездоглядності / І. Горобець // Демократичне врядування : наука, освіта, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 29 травня 2009 р., м. Київ. – К. : НАДУ, 2009. – С. 171–173.

9. Горобець І. В. Окремі питання розвитку транскордонного співробітництва у сфері захисту прав дітей / І. Горобець // Стратегія регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матеріали підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. 30 жовтня 2009 р. : у 2-х томах. – Т. 2. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2009. – С. 183–184.

10. Горобець І. В. Європейські стандарти запобігання та протидії дитячій безпритульності та бездоглядності / І. Горобець // Галузь науки «Державне управління»: історія, теорія, впровадження : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, 28 травня 2010 р. – К. : Вид-во НАДУ, 2010. – С. 120–123.

11. Горобець І. В. Ризики державної політики стимулювання народжуваності в Україні / І. Горобець // Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи : матеріали I-ої міжнар. конф. аспірантів та докторантів з державного управління, 11 червня 2010 р. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2010. – С. 51–55.

12. Горобець І. В. Аутрич-робота общественных организаций в решении проблем беспризорных и безнадзорных детей / И. Горобец // Развитие муниципальных образований субъектов РФ в посткризисный период : материалы междунар. конф. молодых ученых. – Орел : ОРАГС, 2011. – С. 130–131.

13. Горобець І. В. Шляхи вдосконалення організаційно-функціональної структури державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні / І. Горобець // Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи : матеріали II-ої міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. – С. 98–101.

14. Горобець І. В. Протидії дитячій безпритульності та бездоглядності – світові стандарти / І. Горобець, І. Усатюк // Сучасна регіональна політика: освіта, наука, практика : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю. – Одеса : Вид-во ОРІДУ НАДУ, 2011. – С. 169–170.

Стаття у зарубіжному науковому виданні

15. Горобець І. В. Минимальный стандарт качества социальных услуг как инструмент государственной политики противодействия детской беспризорности и безнадзорности в Украине / И. Горобец // Administrarea Publică : научно-методический журнал. – Кишинев : Академия публичного управления при Президенте Республики Молдова, 2011. – Вып. 3 (71). – С. 107–111.

АНОТАЦІЇ

Горобець І. В. Механізми державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2012.

Дисертацію присвячено розробці теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів державного управління у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні. Досліджено основні наукові підходи до вивчення явища дитячої безпритульності й бездоглядності, розглянуто понятійно-категоріальний апарат з означеної проблематики, розкрито сутність основних понять та запропоновано власні дефініції. Проаналізовано стан і тенденції дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні, з'ясовано та класифіковано причини, що сприяють поширенню дитячої безпритульності та бездоглядності в Україні на сучасному етапі. Доповнено систему принципів діяльності органів державної виконавчої влади у сфері профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності. Охарактеризовано основні проблеми й суперечності, що виникають у державній системі протидії дитячій безпритульності та бездоглядності в Україні. Обґрунтовано превентивний характер функціонування державних механізмів протидії дитячій безпритульності і бездоглядності, розроблено модель профілактики дитячої безпритульності та бездоглядності. Доведено необхідність налагодження міжвідомчої координації у сфері протидії дитячій безпритульності та бездоглядності шляхом надання відповідних функцій Уповноваженому Президента України з прав дитини.

Ключові слова: механізми державного управління, дитяча безпритульність, дитяча бездоглядність, протидія, Уповноважений Президента України з прав дитини, модель профілактики, стандарт послуг.

Горобець И. В. Механизмы государственного управления в сфере противодействия детской беспризорности и безнадзорности в Украине. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Ивано-Франковский национальный технический университет нефти и газа. – Ивано-Франковск, 2012.

Диссертация посвящена разработке теоретических положений и практических рекомендаций относительно совершенствования механизмов государственного управления в сфере противодействия детской беспризорности и безнадзорности в Украине. Исследованы основные научные подходы к изучению

явления детской беспризорности и безнадзорности, рассмотрен понятийно-категориальный аппарат проблематики, раскрыта сущность основных понятий и предложены собственные дефиниции.

Проанализированы состояние и тенденции детской беспризорности и безнадзорности в Украине. Предложена классификация причин, которые способствуют распространению детской беспризорности и безнадзорности в современной Украине. Как специфические факторы, способствующие детской беспризорности и безнадзорности в наше время, выделены глобализация и урбанизация.

Дополнена система принципов деятельности органов государственной исполнительной власти в сфере профилактики детской беспризорности и безнадзорности принципами: комплексности, открытости и прозрачности, доступности, инновационности, субсидиарности, децентрализации. Выявлены основные проблемы и противоречия, которые возникают в государственной системе противодействия детской беспризорности и безнадзорности в Украине. На основе анализа зарубежного опыта разработаны и обобщены мероприятия по совершенствованию механизмов государственного управления в исследуемой сфере. Обоснован превентивный характер функционирования государственных механизмов противодействия детской беспризорности и безнадзорности. Аргументировано, что усовершенствование механизмов государственного управления в сфере противодействия детской беспризорности и безнадзорности возможно лишь за счет целенаправленного и системного внедрения комплекса превентивных мер правового, социально-экономического, организационного и информационного содержания, основной целью которых есть создание надлежащих условий для обеспечения полноценного развития несовершеннолетних и профилактика негативных явлений в детской среде.

Разработана и обоснована модель профилактики детской беспризорности и безнадзорности, что предусматривает принципы, функции, задания, методы, формы работы субъектов профилактической деятельности.

Доказано, что для повышения качества предоставления социальных услуг беспризорным и безнадзорным детям, а также для координации деятельности субъектов разных форм собственности относительно предоставления общественных услуг в исследуемой сфере необходимо внедрение единых, гарантированных государством стандартов качества предоставления таких услуг, в частности минимального стандарта качества социальных услуг беспризорным и безнадзорным детям. Обоснована необходимость налаживания межведомственной координации в сфере противодействия детской беспризорности и безнадзорности путем предоставления соответствующих функций Уполномоченному Президенту Украины по правам ребенка.

Ключевые слова: механизмы государственного управления, детская беспризорность, детская безнадзорность, противодействие, Уполномоченный Президента Украины по правам ребенка, модель профилактики, стандарт услуг.

Gorobets I. V. Mechanisms of public administration in sphere of counteraction of children's homelessness and neglect in Ukraine. – Manuscript.

The Dissertation for the Degree of the Candidate of Sciences in Public Administration for the Specialty 25.00.02 – Mechanisms of Public Administration. – Ivano-Frankivsk National Technical Oil and Gas University. – Ivano-Frankivsk, 2012.

The research is focused on the development of theoretical provisions and practical recommendations to improve public administration mechanisms in the field of children's homelessness and neglect counteraction in Ukraine. The fundamental scientific approaches to the study of the children's homelessness and neglect phenomenon are under study, the conceptual and categorial system of concerning the problem is under consideration, the essence of the main concepts is revealed and the author's definitions are put forward. The state and tendencies of children's homelessness and neglect in Ukraine is analysed, the causes of children's homelessness and neglect to Ukraine at present are revealed and classified. The system of principles of the state executive power body activities in the field of children's homelessness and neglect prevention is complemented. The basic issues and contradictions arising in the state system of counteraction of children's homelessness and neglect in Ukraine are characterized. The preventive character of children's homelessness and neglect counteraction governmental mechanisms functioning is proved and the children's homelessness and neglect preventive model is suggested. The necessity of developing an interdepartmental coordination in the field of children's homelessness and neglect counteraction by means of granting corresponding powers the ombudsman for children under the President of Ukraine is proved.

Keywords: mechanisms of public administration, children's homelessness, children's neglect, counteraction, ombudsman for children under the President of Ukraine, models of prevention, the standard of services.